

ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів: Світ, 1993. – 272 с.
2. Іларіон М. Книга нашого буття на чужині: Бережімо все своє рідне. Ідеологічно-історичні нариси. – Вінніпег, 1956. – 164 с.
3. Скурятівський В. Покуть: Народознавчі матеріали про знаменні віхи людського буття, давні українські звичаї та обряди. – К.: Довіра, 1992. – 236 с.
4. Супруненко В.П. Народина. Витоки нації: символи, вірування, звичаї та побут українців. – Запоріжжя: Берегиня, 1992. – 136 с.
5. Філіпчук Г.Г. Українська етнокультура в змісті національної та педагогічної освіти. – Чернівці, 1996.

Ірина Михайленко, кандидат педагогічних наук,

в.о. доцента кафедри іноземних мов викладання англійської мови
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

У статті аналізується викладання іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі, основні труднощі адаптаційного періоду студентів-першокурсників; обґрунтовується необхідність введення у 5–6 семестрах спецкурсу «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» та наводяться приклади репродуктивних і творчих вправ, які орієнтовані на засвоєння фахової іншомовної лексики.

Одним із дієвих засобів засвоєння термінологічної лексики та удосконалення фахової мовної підготовки майбутніх спеціалістів є проектна методика навчання, оскільки саме вона містить у собі високий потенціал, націлений на розвиток творчих здібностей особистості, а також вчить творчому мисленню та створює сприятливі умови для співпраці студентів, їх творчого самовиявлення. Методичні прийоми проектно-методики здатні забезпечити якісну підготовку майбутніх спеціалістів і заохотити їх до читання літератури за спеціальністю, до критичного її осмислення та творчого застосування отриманої інформації під час підготовки проекту.

В умовах жорсткої конкуренції, яка панує сьогодні на світовому ринку праці, перед вищими навчальними закладами постає завдання підготовки таких спеціалістів, які володіли б найскладнішими способами інтелектуальної діяльності в різноманітних областях сучасної науки й техніки.

Актуальність статті зумовлена тим, що, досліджуючи нові тенденції у вивченні іноземних мов, ми спостерігаємо, що останнім часом з'явилася маса людей, які бажають вивчати англійську та інші іноземні мови не заради особистого задоволення або престижу, а з тієї причини, що іноземна мова стала їх ключем до міжнародних діло-

вих контактів, до технологічного розвитку їхніх фірм та успішного ведення бізнесу.

Такі зміни у підході до вивчення іноземної мови сприяють тому, що переосмислюється мета вивчення мови. Ще донедавна знання іноземної мови вважалося лише одним із обов'язкових компонентів вищої освіти і питання необхідності застосування набутих під час занять з іноземної мови знань не піднімалося. Сьогодні можливість практичного застосування набутих знань з іноземної мови стає все більш актуальною.

Метою даної статті є аналіз основних труднощів початкового адаптаційного періоду студентів немовних спеціальностей на шляху засвоєння професійної (фахової) термінології, а також обґрунтованість упровадження спецкурсу з вивчення професійно орієнтованої термінології.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо студента як суб'єкта власної навчально-професійної діяльності. Однією з основних категорій психологічної науки є категорія діяльності. Це динамічна система активної взаємодії суб'єкта зі світом, під час якої суб'єкт цілеспрямовано впливає на об'єкт, за допомогою чого задовольняє свої потреби, свідомо й цілеспрямовано змінює світ і себе. За своєю суттю діяльність – це вища форма активності, яка притаманна тільки людині, і її структуру можна зобразити так: ціль – мотив – спосіб – результат [1; 8; 10].

ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Поняття “діяльність студента” є інтегрованим, оскільки його зміст поєднує у собі різні види діяльності, а саме: навчальну, пізнавальну, професійно-трудову, фізкультурно-оздоровчу, науково-дослідну, громадсько-політичну, спілкування та ін. Провідну роль у розв’язанні завдань професійної підготовки студентів, становлення особистості майбутніх фахівців відіграє процес навчання у вищій школі. Сам собою процес навчання – це спеціальна форма передачі та засвоєння суспільно-історичного досвіду, яка становить складну єдність діяльності вченого-викладача і студента, спрямованої на досягнення загальної мети – опанування студентами науковими знаннями, вміннями і навичками та різнобічним розвитком майбутніх фахівців як особистостей.

Навчання студента розглядається нами як складний процес навчальної діяльності, в якій відбувається контрольоване засвоєння когнітивного і соціально-професійного досвіду у вигляді інтелектуальних операцій і теоретичних понять, які реалізуються через уміння.

Результатом навчання є елементи індивідуального досвіду (знання, уміння, навички).

Вчитися – це значить діяти різними способами для здобування знань, вироблення вмінь і навичок, уміння оперувати ними при розв’язанні пізнавальних і практичних завдань. Навчання студента, хоча і схоже на учіння школяра, але має суттєві відмінності, і тому той дивний, на перший погляд, факт, що частина студентів-першокурсників не вміють вчитися, хоча протягом попередніх одинадцяти років свого шкільного життя саме цим і займалися, можна пояснити такими особливостями діяльності студента.

По-перше, засвоєння наукової інформації і набуття практичного досвіду у вищому навчальному закладі має професійну спрямованість і розглядається як підготовка до майбутньої професійної діяльності, як розвиток особистості майбутнього фахівця.

По-друге, предметом діяльності студента є вивчення науки в її розвитку, оволодіння процесом формування наукових знань і методами самої науки, ознайомлення з її проблемами, завданнями і підходами до їх розв’язання, а також засвоєння способів професійної діяльності і змісту соціальних ролей дорослої людини, яка працює.

Далі, діяльність студента-першокурсника пов’язана з такими засобами діяльності, які суттєво відрізняються від шкільних підручників. Це наукова література, підручники та методичні посібники, Інтернет та мультимедійні засоби, лабораторне обладнання і технічні засоби навчання, реальні й теоретичні моделі майбутньої професійної

діяльності, спілкування з ровесниками, викладачами та представниками професії.

Крім того, на сьогоднішній день діяльність студента відбувається у заздалегідь запланованих умовах. Це і обмежений термін навчання, і певний графік навчального процесу, коли зміст навчальної діяльності визначається навчальними планами і програмами.

Відповідно, у навчанні студента у порівнянні зі шкільним навчанням, суттєво збільшується питома вага самостійної роботи, пов’язаної з самостійним пошуком навчальної інформації, конспектуванням наукової літератури, виконанням практичних завдань, проведенням наукових досліджень тощо. Як бачимо, навчання у вищій школі – процес складний і важкий, який вимагає від студента високої свідомості й активності, надзвичайно високого інтелектуального напруження, концентрації уваги, мобілізації вольових зусиль і підвищеної працездатності і, звісно, самоорганізації.

Дослідження вітчизняних вчених [1] свідчать, що найбільші труднощі студенти-першокурсники відчують, коли не вміють раціонально розподіляти свій час (68% опитаних, із яких 73% – дівчата), не вміють самостійно працювати з науковою літературою (у 25% опитаних студентів повільний темп сприйняття інформації; у 20% – утруднення при орієнтуванні в друкованому матеріалі).

Вищенаведені труднощі адаптаційного періоду першокурсників можна віднести до суб’єктивних. Проте, існують і об’єктивні труднощі процесу навчання студентів. Серед останніх можна виділити той факт, що традиційно вища школа орієнтує студентів не на самостійне здобуття знань, а на їх пасивне сприймання через викладача, що й зумовлює переважно безініціативний, часто пасивний, стан їх особистості. По-друге, як підкреслено в проекті “Програми розвитку освіти в Україні на 2005 – 2010 рр.”, потрібно “створювати майбутнім фахівцям умови для самостійного пошуку знань і набування соціального досвіду” [6].

Оновлення змісту освіти, яке передбачено даним проектом, може дати, на нашу думку, змогу вищій школі формувати професійно підготовлене покоління фахівців, а саме таких, які оволодіють умінням спілкуватися мовою професії. Таке уміння підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися не тільки на виробництві, а й у безпосередніх ділових контактах з колегами.

Останнім часом усе частіше висловлюються думки, що відповідно до принципів сучасної освіти, у студентів немовних спеціальностей повинні вироблятися уміння володіння іншомовним фаховим мовленням.

Але виникає відповідне питання – коли, на яко-

ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

му етапі, можна переходити до вивчення фахової мови студентами немовних спеціальностей, а також що вміщено у понятті “фахова мова”? Ми згідні з визначенням фахової мови тих вчених, які вважають, що фахова мова – це певна терміносистема, фразеологія, композиційно-жанрова форма текстотворення та рівень мовного спілкування [3; 4].

Відомо, що оволодіння основами будь-якої професії починається із системи загальних і професійних знань. Для вільного володіння усною та писемною формами професійного спілкування іноземною мовою студенти немовних спеціальностей повинні мати чималий активний запас фахової термінології рідною мовою. Крім того, як доведено лінгвістами-філологами [4], спеціальні галузеві терміни становлять понад 60% професійної лексики фахівця, решту посідає загальнонаукова термінологія та загальновживані лексеми.

Згідно з навчальним планом педагогічних університетів, студенти немовних спеціальностей вивчають іноземну мову протягом перших чотирьох семестрів, маючи 2 години в тиждень для її опанування. Тому, на нашу думку, доцільно в 5 – 6 семестрах ввести спецкурс “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, у ході якого відбувалася б реалізація формування у студентів професійної мовленнєвої компетенції на основі фахової термінології. Цей спецкурс передбачає професійно орієнтовану комунікацію, спрямовану на конкретного адресата – фахівця певної професійної спеціалізації.

Розглянемо можливість запровадження вищезазначеного спецкурсу, а також його навчальне забезпечення, але, передовсім, уточнімо, якими є студент-першокурсник з точки зору лексичного запасу вивченої ним у середній школі іноземної мови. Це – важлива складова для подальшого переходу до вивчення фахової термінології у ході запропонованого спецкурсу.

Згідно з рекомендаціями, висунутими у Проекті державного освітнього стандарту з іноземної мови, словник-мінімум випускника середньої школи повинен складати 1500 лексичних одиниць, з яких 800 (53%) призначені для продуктивного засвоєння, тобто для усного та писемного мовлення. В цілому, володіння будь-якою мовою, у тому числі, і рідною, здійснюється на двох рівнях: продукування і розуміння. Два рівня ніколи не бувають однаковими. Кількість слів, які можна розуміти, завжди більша тієї кількості, що фактично вживається в усній мові і у мові писемній. У процесі оволодіння іноземною мовою різниця між умінням в галузі розуміння і в галузі мовлення поступово зростає.

Однак, коли людина, навіть, повністю оволодіє будь-якою мовою, деякі компоненти цієї мови залишаються відносно пасивними. Деякі слова людина “знає” у тому розумінні, що вона використовує їх для висловлення власних думок, інші ж вона впізнає і розуміє їхнє значення на основі контексту під час читання й слухання, але дуже рідко вживає їх у мовленні чи на письмі. Врахування цієї різниці між активним і пасивним словником є дуже важливим для навчального процесу, оскільки часто вважається, що вивчити слово – це значить обов’язково включити його в активний словниковий запас.

Проте існує досить тісний зв’язок між активним і пасивним словником. Часто зустрічаючи в тексті яке-небудь слово, можна його запам’ятати так, що потім його можна в потрібний момент вжити в мовленні, і, навпаки, активне слово може перейти в пасивний запас, якщо ним не користуватися в мовленні.

Під час навчання у вищому навчальному закладі студент, вивчаючи іноземну мову протягом чотирьох семестрів, повинен, згідно з програмою з іноземних мов для немовних вищих навчальних закладів, збільшити свій запас активної лексики до 1200 одиниць.

Передумовою успішного засвоєння і подальшого активного використання базової наукової та професійної термінології, на наш погляд, є раціональне поєднання комунікативного підходу та професійного контексту. Дані лінгвістичних спостережень [5] свідчать, що для вільного читання та розуміння наукових текстів необхідно знати приблизно 75 – 85% усіх термінів, які зустрічаються.

Продуктивність засвоєння термінів та їх активне використання в усному та писемному мовленні іноземною мовою багато в чому залежить від відповідної системи підготовчих вправ, послідовно спрямованих як на переклад та вдумливе засвоєння термінології, так і на активізацію вмінь говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології у конкретних робочих ситуаціях.

Ефективним є поєднання вправ як репродуктивного характеру, що виконують ознайомлювальну функцію, так і творчих, що сприяють активному самостійному використанню термінологічної лексики відповідно до виробничої ситуації.

Серед великої кількості репродуктивних вправ ефективним є використання таких:

- дати усно тлумачення фаховим термінам іноземною мовою;
- підібрати терміни до запропонованих іноземною мовою визначень;
- скласти термінологічний словник до запро-

ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

понованого фахового тексту, давши пояснення термінам.

Вправи творчого спрямування повинні бути складнішими і передбачати більшу самостійність студентів при їх виконанні, наприклад:

- за допомогою словника доберіть до термінів синоніми, складіть з них пари, введіть терміни-синоніми в речення, враховуючи відтінки їх значень;

- за допомогою словника доберіть до термінів антоніми, складіть з ними речення;

- прочитайте текст та виправте терміни, що вжиті з невласливим для них значенням.

Дієвим засобом засвоєння термінологічної лексики і поліпшення фахової підготовки майбутніх психологів є, на наш погляд, організаційно-ігрові проекти, один з варіантів якого пропонується нами.

Проект *“Англомовний світ: проблема працевлаштування”*

Характеристика проекту: інформаційно-дослідний з елементами організаційно-ігрового, середньої тривалості (10 – 12 академічних годин), внутрігруповий.

Проект **передбачає** дослідження проблем у галузі працевлаштування в англомовних країнах, а також порівняння їх з існуючими проблемами в Україні.

Проект складається з того, що спочатку студентами вивчається практика працевлаштування за кордоном (англомовні країни) та порівнюється з правилами працевлаштування в Україні. Далі студенти ознайомлюються з існуючими правилами оформлення документів для подання на певну посаду.

Загальна **мета проекту** – ознайомитися з системою працевлаштування в англомовних країнах і навчитися писати офіційні документи для працевлаштування, а також взяти участь у співбесіді з роботодавцем.

Кінцевий продукт проекту – письмовий звіт щодо вимог працевлаштування в англомовних країнах, комп’ютерні презентації, рольова гра “Співбесіда з метою одержання певної посади”.

Зміст: порівняти процедуру пошуку роботи та працевлаштування у країні, мова якої вивчається, та в Україні, об’яви про роботу, складання CV і написання заяви, проходження співбесіди з роботодавцем.

Зміст проекту

Підготовчий етап.

Крок 1. Стимуляція інтересу студентів щодо майбутнього працевлаштування шляхом постановки проблеми.

Крок 2. Фронтальне обговорення проблеми працевлаштування (студенти називають ті сфери, в яких можливе їх майбутнє працевлаштуван-

ня, визначають необхідні кроки для пошуку роботи згідно з освітою. Ідеї студентів записуються на дошці у вигляді семантичної карти.

Крок 3. Визначення кінцевого продукту проекту (письмовий звіт про результати дослідження, рольова гра “Співбесіда з роботодавцем”), формування груп, розподіл проектних завдань між групами, наприклад:

Група 1 вивчає та порівнює практику працевлаштування в англомовних країнах та в Україні.

Група 2 досліджує питання працевлаштування (правила оформлення документів).

Група 3 досліджує питання проходження співбесіди з роботодавцем (правила поведінки, дрес-код тощо).

Виконавчий етап.

Крок 4. Планування в малих групах діяльності студентів з метою збору інформації. Наприклад, студенти групи 1 будуть вивчати питання працевлаштування в англомовних країнах та порівнювати їх з працевлаштуванням в Україні. Група 2 буде готувати зразки необхідних для працевлаштування документів (CV та письмову заяву). Група 3 проводитиме опитування в офісах фірм або підготує та проведе інтерв’ю з кадровими спеціалістами про правила співбесіди.

Крок 5. Розподіл обов’язків під час дослідження.

Крок 6. Робота з джерелами для одержання базової інформації (вивчення матеріалів преси, Інтернет-матеріалів, проведення опитування/інтерв’ю тощо). Завдання цього етапу виконуються вдома самостійно.

Крок 7. Обговорення зібраного матеріалу, результатів опитування, способів укладання та презентації матеріалу в малих групах. Письмове оформлення інформації у формі письмових звітів, схем і таблиць (індивідуально або в групах).

Крок 8. Доповіді малих груп про результати дослідження для всіх студентів. Демонстрація письмово оформлених звітів.

Крок 9. Підготовка до рольової гри “Співбесіда з роботодавцем”: пошук в англомовній літературі відповідних об’яв про вакансії, обговорення можливостей працевлаштування.

Крок 10. Написання CV і письмової заяви (самостійно вдома).

Крок 11. Підготовка до співбесіди з роботодавцем, обговорення правил поведінки під час проведення співбесіди.

Презентаційний етап.

Крок 12. Рольова гра “Співбесіда з роботодавцем”: 1 – 2 студентів виконують ролі робо-

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com